



Walitti Makama Viisaa Waajira Irraa Dhiyaatu Quubsuma Baqatootaaf Kanaadaan Kennu



OROMO

Qajeelfama

Kanaadaatti quubsuma argachuuf iyyanaan kee dhageetti dura qondaalota Kanaadaatiin laallameera. Amma booda maaltu dhalata jecuun ni mala, barruun asii gadii kuni haala itti aanu caalatti sii ibsa.



Quubsumaaf waan beekuu qabdu

Baqattummaan kee fudhatama argachuuf (gaafi fi i deebii kee dabalate) adeemsa quubsumaa keessatti barbaachisaadha, garuu isa dhumaatii miti.

Yoo isa kana jalatti quubsumaaf filatamte (*resettlement under the Blended Visa Office-Referred (VOR) Program*), Kanaadaa deemuuf gara ji'a jahaa fudhachuu danda'a.

Itti aanee akka asii gadii kana ta'a.

Adeemsa iyyannoo

- Iyyannoon kee otuu hin fudhatamin dura, sii fi worri kee mana fayyaa irraa ragaa argachuu. Akkasuma nagayaf jecha asiin dura yakkama irraa qulqulluu ta'uun biyya Kanaadaaf rakkoo nageenyaatiif wabii ta'a. Qondaalonna Kanaadaa erga kanneen laalanii booda Kanaadaa dhufta.
- Kana booda raga fayyaa akka dhiyeesitu haga gaafatamtuu baatii hedduu fudhata.
- Itti gaafatamtoonni Viisaa Kanaadaa iyyannaa laaluudhaan fayyaa qaamaa, rakkoo-nagayaa fi yakkama irraa qulqulluu ta'u kee erga hubatanii booda murtee kennu.
- Fayyaa qaamaa, qorannaa nagayaa fi yakkama yoo darbuu dhabde quubsuma Kanaadaa hin argattu.
- Yoo quubsumaaf fudhatamte, mootummaan Kanaadaa Waldaa Adunyaalessa Baqataa, [*International Organization for Migration (IOM)*] fi dhaaba biraa kan mootummaan Kanaadaa mindaan bakka buuse hubachiisiisee adeemsa keetiif karaa sii saaqu (banu).
- Waldaan Adunyaalessa Baqataa (IOM) akkasuma woldaaleen biraa qophii adeemsa gara Kanaadaa gootu irratti si gargaaru.
- Biyya tokko-tokkotti adeemsa dura Baruumma Kanaadaa Biyyaa Alatiif [*Canadian Orientation Abroad (COA)*] kan jedhutti si afeeru. Baruumsi kunis gargaarsa Lammummaa fi Baqatoota Kanaadaatiin ta'a, hujii irra ooluun isaallee Waldaalee Adunyaalessa Baqatootaan (IOM) toohatama. Barnoonni walgahii kanas baasii maallaqaatiin ala kan ta'e. Walgahii kana irratti waa'ee Kanaadaa fi erga geette booda quubsumaaf barnootaa akkasuma tajaajila quubsumaatu sii kennama.

Gara Kanaadaa deemuu

- Waldaan Adunyaalessa Baqataa (IOM) yookaan dhaabbileen biraa guyyaa adeemsa gara Kanaadaa sii himu. Adeemsa tikeeta xiyaaraas sii qopheessu, bakka dirree xiyaaraa si geessu, bakka sanitis si seensisu, akkasuma tin'isa biraa akkuma barbaachisetti sii kennu.



- Eyyema adeemsaa (*Passport*) yookaan raga adeemsaa alaa yoo hin qabaatin, mootummaan Kanaadaa raga adeemsaa (*travel document*) akka biyya Kanaadaa deemtu siif kenna.
- Baasiin adeemsa xiyaaraa fi qormaata fayyaa mootummaa Kanaadaatiin akka liqiitti (*loan*) sii kennamee ufirraa kaffalta.
- Kuni liqiidha, kana jechuun guututti mootummaaf deebi'yu (kafalamuu) qaba jechuudha. Akkuma Kanaadaa geetten guyyaa 30 keessatti horii tikeetaa fi qormaata fayyaaf baye kana bakkatti deebisuu (kaffaluu) jalqabuu qabda. Kaffaltiin isaaltee gar-gar fageeffamee kaffalamuu ni danda'ama, innis waggaa tokko irraa haga wogaa jahaatti horiin guututti kaffalamee dhumachuu qaba, kanas kan murteessu liqiin hagam akka ta'e erga beekkameedha.
- Biyya Kanaadaatti ufii fi worra kee gargaaruuf hojjaa barbaadachuu fi hojjachuu hiree qabda.
- Qormaata hunda erga dabartee fi ragaalee xumuramee qophaaye, Waldaan Adunyalessa Baqataa (IOM) fi Waldaaleen dhaabbilee biraa gara dirree xiyyaaraa si fidu, si seensisuu fi gargaarsa hoggannoonni dirree xiyaaraatti sitti dhiyeessu ykn. dhimma bulchiinsa baqattummaa (*immigration*) laalchisu siif tolchu.

Karoora Viisaa waajira irraa dhiyaateen Kanaadaa seenuu.

Karoora viisaa waajira irraa dhiyaate jalatti mootummaan Kanaadaa akkuma dhuftteen (geetten) tin'isa maallaqaa siif godha. Dabalees mootuman baasii tajaajila Fayyaa (yaalii) akkuma geetteen sii kenna.



Namoota akka jiruu biyya kanaatti wal-fudhattu si gargaaruuf waadaa seenaniin wal-qunnamta.

Isaanis namoota ykn. hawaasa dhufaatii keetiif gaafatama fudhatan ta'an jechuudha.

Gargaarsa yaaddoo fi hawaasummaa waggaa tokko guutuu si bira dhaabbatu.

Akkuma gargaarsi mootummaa Kanaadaa ji'a jahatti dhumateen, namoonni dhufaatii keetti dirqama ni fudhanna jedhan baatii jahaaf gargaarsa siif kennuu.

- Yeroo Kanaadaa geette, namoonni dhufaatii keetti gaafatama (sponsor) ta'an, dirree xiyyaaratti erga si eeganii booda quubsuma sii kennu (akka quubsuma argattu si gargaaru).
- Namoonni dhufaattii keetti gaafatama (sponsor) ta'an bakka jiraattu kan akka mana bultii (apaartama), ykn. hoteela siif mijeessu.

- Kunis haala isaan sii qophesaniin murtaawa, kuni eddo yeroof jiraattu ta'uu danda'a ykn. yeroo dheeraaf keessa jiraattu ta'uu ni mala ta'a.
- Nyataa fi uffanni sii kennama.
- Gaafii jireenna Kanaadaa laalchisee ati qabdu sii deebisu, si gargaaru, akkasuma :
 - Nama afaan hiiku sii akeekuu.
 - Haakimaa fi ogeessa ilkaanii akka filattu si gargaaru.
 - Tajaajila fayyaa akka argattu iyyannoo galfachutti si gargaaru.
 - Ijoollee mana barnootaatti galmessuu fi namni guddaan akka leenjii afaanii fudhatu godhuun si gargaaru.
 - Namoota fedhii wal fakkaatu wajjiin akka wal barattu si gargaaru.
 - Akka baankii itti fayyadaman, geejibaa fi kan kana fakkaatan irratti si gargaaru.
 - Hujii barbaaddachuu irratti karaa sii akeeku.

Mootummaan Kanaadaa yeroo jalqabaatiif akka jiruu kee woyyeefatuuf si gargaara, waan siraa eeggamu dhugeeffachuu qabda. Isa kaneen akka sii mijjatu godhuuf Kanaadatti ciminnaan hojjachuu qabda. Jireenyi kee kan uf duraa tattaafii ati gootuun murtaawa.

Quubsuma warraa kee wajjiin

Yeroo fudhtamaaf hujjileen hojjatamaa turan, qondaalonni Kanaadaa akka abbaa waraa ykn haadha waraa akkasuma ijoollee isin jala jiraatan akka korboo tokko irratti guutaman isin wajjiin Kanaadaa dhufan hubachiisuu hin oolan. Yoo akii wanni jijjiirame jiraate(kan akka fuudhaa fi wal –hiikkaa), yookaan yoo ijoollee argattan ta'e bakka bu'oota baqataa, UN (UNHCR) tii fi hogganoota Kanaadaatti gabaasuun, akka maatiin keessanis galmee iyyannooti eda'aman taasisa.



Akka warraatti quubsumaa yoo barbaadde warraa kee cufa akka galmaayan godhuun barbaachisaadha isa kanas qondaalota Kanaadaa fi UNHCR hubachiisuu qabda. Warraa kee cufa (ijoollee kee, obboleewwan, obboleettii, abbaa fi haadha, abbaa fi haadha warraa) kan isin wajjiin jiraatuu fi bakka biro jiraatus dabalatee galmaayuu qaban.

Warra kee kan quubsumaa Kanaadaa ammaaf hin feenes yoo ta'anis galmee kee keessatti guuttamuu qaban.

Galmee kee irratti kanneen hin guuttamin yoo jiraate uf duraaf Kanaadaa dhufuu hin danda'an.

Quubsumni karoora viisaa waajira irraa dhiyaatu jalatti ta'u hawaasa keessa jirachuun (turuun) bu'aa qaba, innis qaamota gaafatama fudhatanii (sponsor) ta'an biratti gargaarsa barbaachise argachuu waan danda'aniif gaariidha.

Haala baqattumaa kee

Yeroo Kanaadaa seentu (geettu), akka asi jiraattu fi jiraattaa biyyaa dhaabbataa taatetti ragaan (dokumentiin) sii kennama. Kana jechuun. Kanaadaa taa'uun kee seerawaa ta'e jechuudha. Hujii hojjachuu yookaan mana barnnootaa deemuu ni dandeetta.



Lamummaa Kanaadaa ta'uuf dura haala murtaa'aa ta'etu jira, innis hagam Kanaadaa jiraattee fi turuu keeti. Yeroo gaafilee (sirnnoota) barbaadamu kanneen cufa guutte, lamummaa Kanaadaa ta'uuf iyyannaa galffachuu ni dandeetta (dandeessa).

Kanaadaa bakka jiraattu

Biyyi Kanaadaa bal'inaan adunyaa irratti lammaffaa taatee magaalota gurguddoo fi gandoota baayee qabdi akkasuma bakka namni hin jiraanes guddinaan argaman. Magaalonni baayyeen kibba Kanaadaatti argaman. Bakkeen hedduun waliraa fagoodha, dhaquunis yeroo baayyee fudhata, yoo xiyyaraan ta'es ni fagaata. Fakkeenyaaf, magaalaa Toronto irraa Vankuuver (Vancouver) fageenyi isaa 4,300 km. ta'a yeroon xiyyaaraan fudhatus sa'aa afurii ol ni ta'a.



Bakki quubsuma keetii eddoo qaama ykn. nama gaafatama fudhatee (*sponsor*) sii ta'etti ta'a.

Kanaadaa keessa bakka barbadde jiraachuu ni dandeetta, garuu hawwiin keenya otuu bakkuma tokko woggaaf turtee gaariidha. Kunis akka bu'aalee namoota si waaman ykn *sponsor* si godhan irraa argattuu fi tajaajila sii saganteeffame dhimma itti baatu si gargaara.

Dhuunffatti namoonni *sponsor* si godhan si gargaaruuf qophiidha, akka hawaasa keessa jiraatuu fi hojjattee uf dandeettu ni barbaadu. Haa ta'u Kanaadaa keessa bakka barbaadde demuu ni dandeetta, garuu qaamni dhuunffatti si fide (*sponsor*) ta'an woggaa tokkoof hawaasa isaanii keessatti si gargaaruuf dirqama qaban. Yoo deemuuf murteeffate, gargaarsa sii kennuuf waada galan san sirraa dhaabuu ni danda'u.

Gargaarsa Kanaadaa

Bakka jiraatutti hawaasaa fi waldaya kan dhiiraa, dubartoota fi ijoollee keessatti hirmaatuun ni danda'ama. Ispoortii kan akka kubbaa miilaa fi bishaan daakkaa irraa qooda fudhachuun akkasuma yeroo dabarfannaa adda-addaa warra wajjiin dabarffachuun ni danda'ama.



Tokko isaaallee kaffalaltti (baasii) hin qabu, gariin isaa kaffaltii (baasii) qabaatu.

Yeroo bakka jiraatutti walgahiin jiraate ta'e, irraa hirmaachuu yaalii godhi. Kunis akka namootaa fi hawaasaan walbaratu si gargaara akkasuma tajaajila naannoo sanitti kennamu barachuuf si gargaara.

Namoota hawaasa kee ta'an yoo argatte caalatti akka jiruu kanaadaatti maxaqxu sii gargaara, garuu gargaarsa biraatis argachuuf carraa godhuu hin dhiisin.

Ummata Kanaadaa

Kanaadatti dhiiraa fi dubartiin walqixa. Lamaanu miga qixa qabu, kabajjaallee wal-qixa qaban.

Dhiiraa fi dubartiin sadrkaa kam irraa haa ta'u, aadaa, sanyii fi amantaan walitti dhiyaachuun qixa laallaman.

Kanaadatti yaada kee bilisa taatee himachuu ni dandeetta, garuu akkasuma yaada mamoota biraatis kabajjuu qabda.

Gargaarsaa firootani fi warra irraa argachaa turte asitti argachuu dhabuun kophaa akka taatu si gochuu ni mala. Haa ta'uu garuu si duwwaa miti. Yoo yaaddoon sitti dhalate, nama qunnamuu yaalii godhi. Nama hawaasa kee keessa jiru dubbisuu yaalii godhi. Kanaadatti akka maxaqxu ykn. Wal-bartu namoonni si gargaaru ni jiru.



Warra kee fidachuu (Sponsor) gochuu

Erga Kanaadaa dhuftee booda, warra kee Kanaadaa akka dhufan gochuu ni dandeetta.

Garuu, kan hubatuu qabdu, yaaliin kuni yeroo baayyee fixuu ni mala, yeroo dheeraaf warra kee arguu hin dandeettu ta'a. Warra kan jedhaman abbaa fi haadha, akaakayyuu fi akkoo, abbaa- worraa fi haadha- warraa akasuma ijoollee irkataan jiraatan ta'uu danda'u. Warri kee kan akka Kanaadaa dhufan barbaaddu galmee iyyannoo kee irratti guuttamuu isaanii mirkaneeffachuu qabda. Obboleewwan, obboleettiwwan, adaadaa, eesuma, ijoollee -cessumanii fi adaadotaa, ijoollee ka'imman booda waamuu hin danda'amu.

Warri kee Kanaadaa keessa eessa akka jirtu sirritti beekuu qabu. Teessoo kee, magaalaa jiraattu fi kutaa jiraattu cufa beekuu qabu.



Hujii (dalagaa) barbaadachuu

Gargaarsa horii Kanaadaa irraa wogaa tokkoof argatus, hojjaa barbaadattee ufii fi warraa kee akka gargaartu hawwii keenya. Afaan Ingliizii yookaan Fraansaayii dubbachuun hojjaa argachuuf siif laaffata.

Kan hubatuu qabdu, digrii universitii, diplomaa koleejjii, yookaan ragaa barnoota daldalaa qabaachuun Kanaadaatti fudhatama argagachuu dhabuun ni mala. Digrii/ barnoonni ragaa yookan xalayaan muudamaa kan qabdu fudhatama isaa kan murteessu bulchiinsa kutaa ta'a.



Warra kee kan biyya jiraataniif gargaarsa maallaqaa gochuu ni barbaadda ta'a. Isa kana gochuu ni dedeetta, garuu baqatootni hedduun uf gargaaruuf ni ulfaata ta'a, akkasumattuu warra isaanii kan biyya jiraniif gargaarsa maallaqaa ni godhu. Wanni hubachuu qabdu, biyyaa fi jireenna Kanaadaatiin uf barsiisuun (wal-fudhachiisuun) yeroo fudhata.

Baasii

Yeroo Kanaadaa geettu, baatii jahaaf mootummaa irraa gargaarsa maallaqaa ni argatta, achi booda ammoo baatii jahaaf qaamota sponsor sii ta'antu si gargaara jechu.

Kanaafuu, gargaarsi qaama dhuunffatti sponsor ta'an irraa yoo gargaarsi dhumate uf danda'u qabda, baasii akka nyaataa, kiraa manaa, elektrika, bishaan, uffataa fi gibiraa uf dandeettee baasuun dirqama kee ta'a jechuudha. Wanti baratamuu qabu horii baajetaan dhimma itti bahu.

Mana baruumsaa

Barnnoota mana baruumsaa ijoollee, sadrakaa 1ffaa (elementarii) fi barnnoonni sadarkaa 2ffaa kaffaltii hin qabu. Ijoolleen cufti kan waggaa 6 irraa waggaa 16 mana barnootaa deemuu qabu. Kuni seera biyyaati. Baratooni hedduun isaanii barnnoota sadarkaa 2ffaa irraa diplomaan eebbifamu (gara umrii 18). Ergaa barnnoota sadarkaa 2ffaa xumuranii booda, gariin isaanii universitii yookaan koleejjii deemu, yoo kan kaffaltii sibaarbarchisa ta'i.

Kanafua kolleejjii fi universitii seenuuf baasii mallaqaa fedha.



Fayyaa ilkaanii

Mootummaan fayyaa kan akka doktoraan laallamuu fi balaa ariiffachiisaa ilkeef wogaa duraatiif Kanaadaa waan jirateef gargaarsi siif kennama, baasii ilkaanii kanaa ala hin laallatu, yeroo hedduu baasiin akkanaa kanuma abbaa sanii ta'a.



Nyaataa fi bishaan

Bishaan Kanaadaa dhugaatiif kan amansiisu. Manni cufti bishaan oo'aa fi qabnaawaa qaba.

Bishaan guyyaa fi halkan ni argatta. Wanni ati gootu bishaan yoo barbaadde banuu yoo fixatte ammoo cufuu calla.

Kanaadaa heddu kan ta'an aadaa ummta garaa-garaatu keessa jiraata. Nyaata graa-garaa argachuu ni dandeetta, kan akka ruuzaa, daabboo, kuduraa fi fuduraa, qimama (mi'eesitu), misira fi foon lukkuu mana sorootaa si biratti ni argamu. Kanaadaan mana kuusa (store) hedduu qabdi, waan adda –addaa fakkeenyaaf foon re'ee, kan bakka hedduutti hin argamne. Nyaanni halaal (foon booyyee hin ta'in) ni argama.



Amantii

Biyya Kanaadaatti amantii hedduu jira. Amantaa kee bilisa taatee hordofta. Seerri Kanaadaa namoota amantaa biraa hordofan akka kabajituuf gaafata. Amantaa kee akka jijjiirattu ennus si dirqisiisuu hin danda'u. Amantaan bilisa ta'uun Kanaadaaf mirga duraati.



Qilleensa

Hedduun biyya Kanaadaa qilleensa afur qaba : Arfaasaa, Bona, Birraa fi Ganna. Kanaadaan biyya bal'oo waan ta'eef qilleensi biyya irraa –biyyatti jijjiirama. Arfaasaan, (Bitoteesa, Ebla fi Caamsa) baatiin kunniin naannoolee Kanaadaa hedduutti yeroo roobaati, qilleensi yeroo kanaa qabbanaawaadha. Yeroo Bonaa (Waxabajii, Adoolessa, fi Hagaya) yeroo kana hedduun biyyaa ni oo'a. Guyyaa oo'i isaa 20°C ol ta'a, yeroo garii ammaoo 30 °C ol ni ta'a.

Yeroo Birraa, (Fulbaana, Onkololeessa, fi Sadaasa) qilleensi ni qabbanaawa, roobnis ni baayyata. Yeroo gannaa, (Muddee, Amajjii fi Gurraandhala) qilleensi bakka hedduutti 0 °C gadi fi -30 °C ta'a, guyyaa fi halkan guddisee qorra. Waan guddisee qorruuf sirritti uffachuu qabddu.



Gorsa xumuraa

Jirreenna haarya Kanaadatti jalqabuun namoota gariif gammachuu yoo ta’u kan biraatii ammoo jiruu jabduu ta’a. Isa kanaan wal simachuuf yeroo fudhata. Namonni haaraya dhufan kanuma akka keetiitii biyya wajjiin uf jijjiiranii ummata Kanaadaatti dabalamanii maxaqoo ta’aniiru.

Afaan Ingliiziffaa fi Fransaayii dubbachuun tajaajila argachuuf si gargaara, hojaa barbaadachuu, waliigala jiruu fi jireenna Kanaadaatti uf fudhachiisuuf si gargaara. Yoo akii hiree argattee afaan lamaan keessaaa tokko baratte, itti dabaltee baldhisuun baayyee si gargaara. Erga as geettee booda, hiree qabdutti fayyadamtee afaan, dubbachuu, dubbisuu fi katabuuf beekkoomsa kee akka baldhifu si gargaara.

Namoota si naannoo jiranis gaafii gaafadhu.

Kan yaadachuu qabdu, gargaarsa namaatii fi tajaajili akka jiru hubadhu.

Kan irra deebi’amee laallame Ebla 2014

